

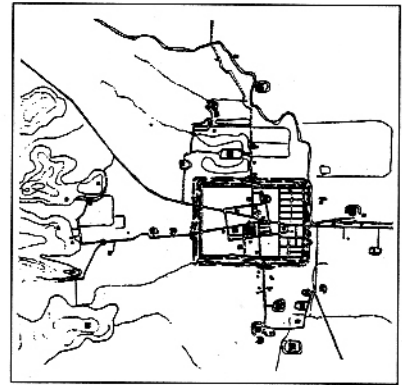

ศิลปะสมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐

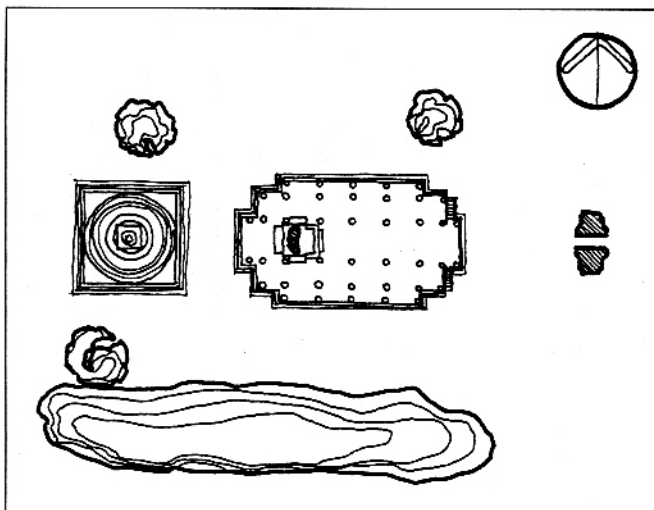
ศิลปะแบบสุโขทัย เริ่มต้นแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ ศิลปะสมัยสุโขทัยจัดได้ว่าเป็นศิลปะที่งามที่สุด เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด สมัยสุโขทัยนับถือศาสนาพุทธแบบเถรวาท นิกายลังกาวงศ์จากเกาะลังกา ด้วยเหตุนี้เองอิทธิพลของศิลปะลังกาจึงมีอยู่ในงานศิลปะของสุโขทัยมากที่สุด ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม โดยเฉพาะการปั้นพระพุทธรูป สถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยมีได้รับอิทธิพลจากลังกาเพียงแห่งเดียว แต่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะใกล้เคียงด้วย คือศิลปะสมัยศรีวิชัย ล้านนา และพุกาม โดยเฉพาะการสร้างเจดีย์

สถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยแบ่งเป็นแบบต่าง ๆ ดังนี้คือ

๑. อาคารที่เป็นโบสถ์ วิหาร
๒. อาคารทรงมณฑป
๓. อาคารทรงเจดีย์

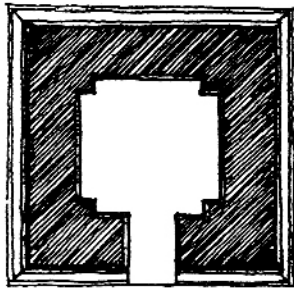
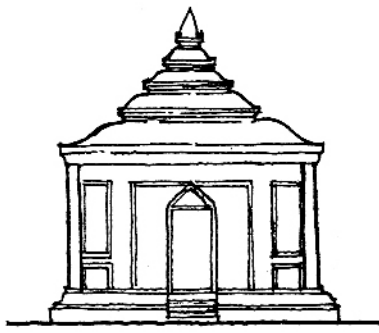
๑๐๓.

๑๐๔.

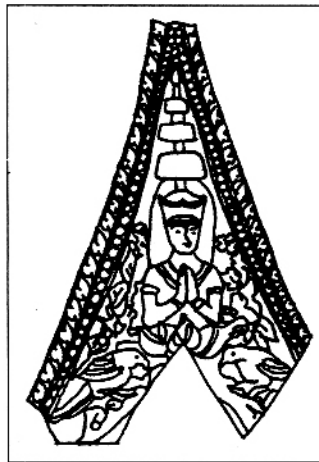
๑๐๓. แผนผังเมืองสุโขทัย

๑๐๔. ผังวัดสุโขทัย มีวิหารอยู่ด้านหน้า
เจดีย์อยู่ด้านหลัง

๑๐๙.

อาคารที่เป็นโบสถ์ วิหาร นิยมสร้างเป็นอาคารโถง วิหารมีลักษณะใหญ่กว่าโบสถ์ ใช้เป็นที่ประชุมฟังธรรม เสาเป็นเสากลมหลังคาซ้อนหลายชั้น กระเบื้องที่ใช้มุงเป็นกระเบื้องเคลือบแบบสังคโลก ไม่มีการใช้ช่อฟ้า ใบระกาทางหงส์เช่นสมัยปัจจุบัน ช่อฟ้าเป็นสังคโลกชนิดบ้านลม ทางหงส์เป็นสิงห์หรือมกรปั้น ดูได้รอบด้าน เป็นสังคโลกเขียนลายสีดำ อาคารทรงมณฑปมีลักษณะเป็นอาคาร ๔ เหลี่ยม มีหลังคาเป็นเครื่องไม้ มุงกระเบื้องซ้อนเป็นชั้นๆ ประมาณ ๓ ชั้น อาคารทรงมณฑปที่มีชื่อคือมณฑปพระอจนะ วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ส่วนอาคารทรงเจดีย์นั้นแบ่งได้ออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑๑๐.

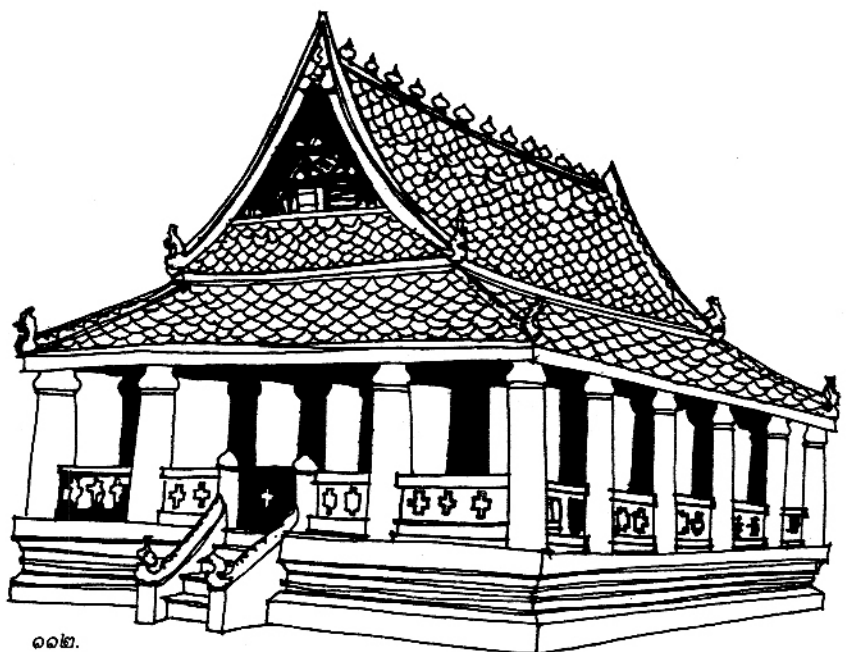

๑๑๑.

๑๐๙. มณฑปแบบสุโขทัยที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองเซียง

๑๑๐.-๑๑๑. ช่อฟ้าและมกรสังคโลกประดับหลังคา

๑๑๒. ศาลาจำลองแบบสุโขทัย

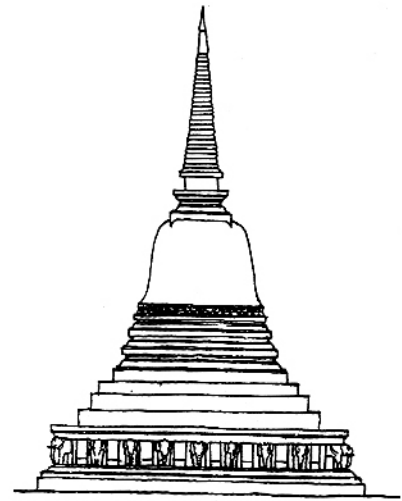
๑๑๒.

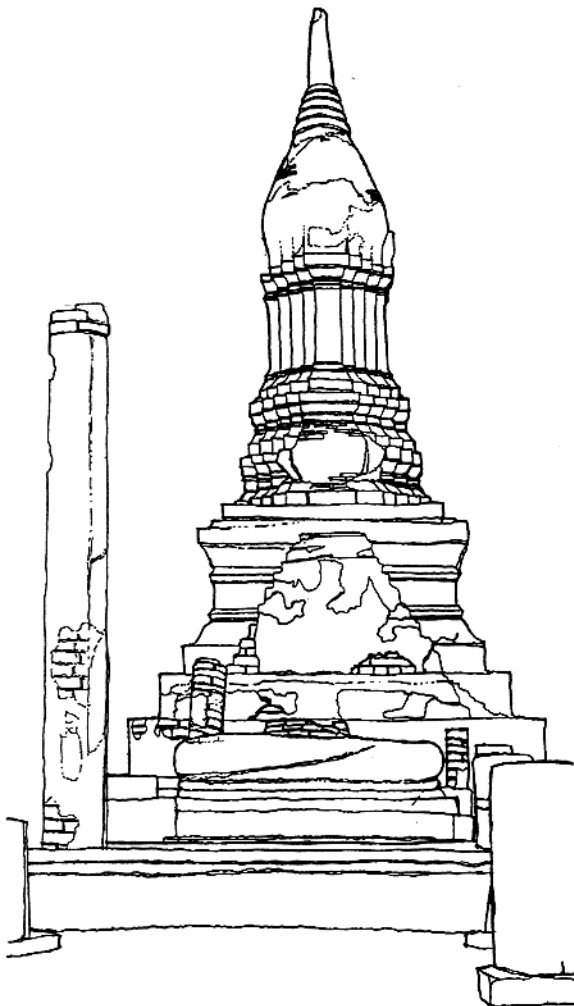
เจดีย์แบบสุโขทัยแท้ เรียกกันว่าเจดีย์ ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือ ทรงดอกบัว มีฐาน ๔ เหลี่ยม ๓ ชั้น องค์เจดีย์ย่อเหลี่ยมไม้ยี่สิบ ยอดทำเป็น ดอกบัวตูม เจดีย์ชนิดนี้สร้างเป็นหลักประธานของวัดที่สำคัญ เช่น วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัย และที่เมืองศรีสัชนาลัย

เจดีย์แบบทรงลังกา โดยการนำแบบอย่างมาจากลังกา แต่สมัย สุโขทัยได้เปลี่ยนฐานให้สูงขึ้น องค์ระฆังไม่ตั้งตรงอย่างของลังกา กลับทำเส้น รอบนอกองค์ระฆังให้ชะลูดขึ้น เจดีย์แบบนี้ใช้สร้างเป็นหลักประธานของวัด เช่นกัน เช่น วัดช้างล้อมเมืองสุโขทัย วัดช้างล้อมเมืองศรีสัชนาลัย

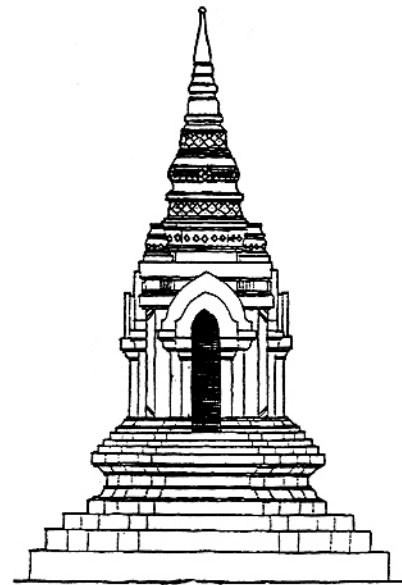
เจดีย์แบบศรีวิชัยผสมลังกา เจดีย์สร้างเป็นแบบฐานสูง เป็นฐาน ๔ เหลี่ยมมีซุ้มจรนำ ที่ยอดเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา และที่มุมมีเจดีย์ เล็ก ๆ หรือบางแบบมีเจดีย์ครึ่งวงกลมซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เช่น เจดีย์ราย วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย

๑๐๓.

๑๐๕.

๑๐๔.

๑๐๓. เจดีย์กลม วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย

๑๐๔. เจดีย์ ๕ ยอด วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย

๑๐๕. เจดีย์ทรงดอกบัวตูมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของศิลปะสถาปัตยกรรมแบบ สุโขทัย

๑๑๖.

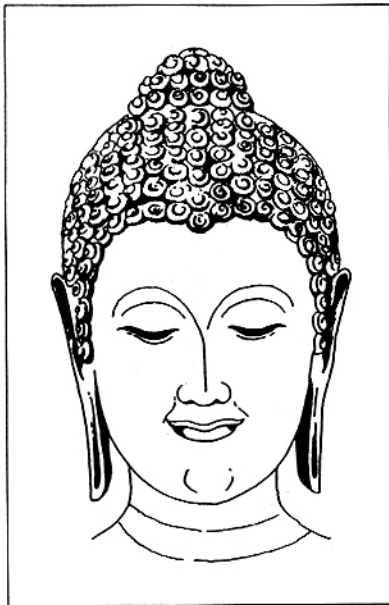
ประติมากรรมสำริด ได้แก่พระพุทธรูป พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย จัดเป็นรูปประติมากรรมที่งามที่สุด อยู่ในประเภทนามธรรม ซึ่งเป็นการจินตนาการที่อยู่เหนืออุดมคติ จีวรบางแนบเนื้อ มีเส้นอ่อนหวาน ผิดแปลกแตกต่างจากธรรมชาติ แต่ดูแล้วไม่ขัดนัยน์ตา พระพุทธรูปสมัยนี้แบ่งเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ ๔ หมวด คือ

๑. **หมวดใหญ่** สร้างทั่ว ๆ ไปตั้งแต่ยุคต้นสุโขทัย พระพักตร์กลมเป็นแบบผลมะตูม นิ้วพระหัตถ์ไม่เสมอกัน บางองค์ข้างป้าน ป้านเล่นนิ้วสันพระบาทและปลายพระบาทให้กระดก

๒. **หมวดกำแพงเพชร** วงพระพักตร์ตอนบนกว้างกว่าตอนล่างมาก พระทนต์แหลมเลี่ยม ศูนย์กลางศิลปะแบบนี้อยู่ที่เมืองกำแพงเพชร

๓. **หมวดพระพุทธรชินราช** พระพักตร์กลมแบบรูปไข่แบน ๆ นิ้วพระหัตถ์เสมอกัน ศิลปะยุคนี้ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ที่ทำของประติมากรรมแข็งกระด้างกว่าหมวดใหญ่

๔. **หมวดเบ็ดเตล็ดหรือหมวดวัดตะกวน** หมวดนี้เป็นหมวดที่มีศิลปะต่างสมัยเข้ามาปะปน เช่น สมัยเชียงแสน พระพุทธรูปบางองค์พระนลาฏแคบ สังขาริสัน การที่เรียกว่า **แบบวัดตะกวน** นั้น เพราะเริ่มแรกขุดพบพระพุทธรูปแบบแปลก ๆ เหล่านี้ได้ที่วัดตะกวนในเมืองสุโขทัยเป็นอันมาก

๑๑๗.

นอกจากนั้นยังมีการสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เช่น การสร้างพระพุทธรูป ๔ อิริยาบถ คือ นอน นั่ง ยืน เดิน

สมัยสุโขทัยนิยมปั้นลวดลายประดับอาคารโดยเฉพาะการปั้นปูนมีฝีมืองามมาก เป็นการปั้นชนิดรูปนูนสูง มีลีลาในการวางภาพที่ได้จังหวะ อาทิ ภาพปูนปั้นที่วัดตะพังทองกลาง เป็นภาพปางเสด็จจากดาวดึงส์ หรือภาพตอนทรมานช้างนาฬาคีรีที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงก้าวออกมาทางด้านหน้าด้วยอาการสง่างาม ปราศจากความลึงเลหรือเกรงกลัว และภาพพระอานนท์กระดกถอยนิต ๆ ภาพเหล่านี้เป็นการแสดงออกทางอารมณ์และท่วงท่าที่สวยงาม ภาพปูนปั้นของศิลปะสมัยสุโขทัยนั้น ส่วนมากเป็นภาพปั้นที่นุ่งผ้ายาว ๆ ผ้าทางด้านหน้าผูกเป็นเงื่อนแบบเขี้ยวตะขาบ มีลักษณะคล้ายกับภาพปูนปั้นสมัยเชียงแสน

๑๑๖. พระพุทธรูปปางมารวิชัย

๑๑๗. เศียรพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่

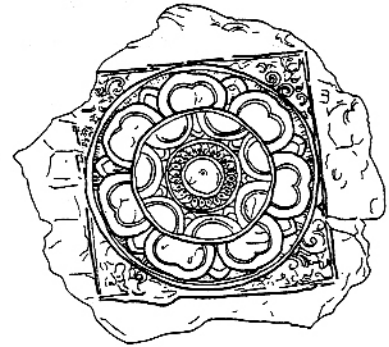
สมัยสุโขทัยมีการเคารพและนับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ในสมัยนี้มีรูปประติมากรรมสำริดเป็นรูปเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ แต่รูปเทพเจ้าเหล่านี้กลับมีที่ท่าและลีลาอันอ่อนโยน พระพักตร์อ้อมเอิบผิดกับลักษณะที่บรรยายตามคัมภีร์ หรือตามความเชื่อที่ว่าจะต้องมีลักษณะเข้มแข็งบึกบึนหรือแข็งกร้าว

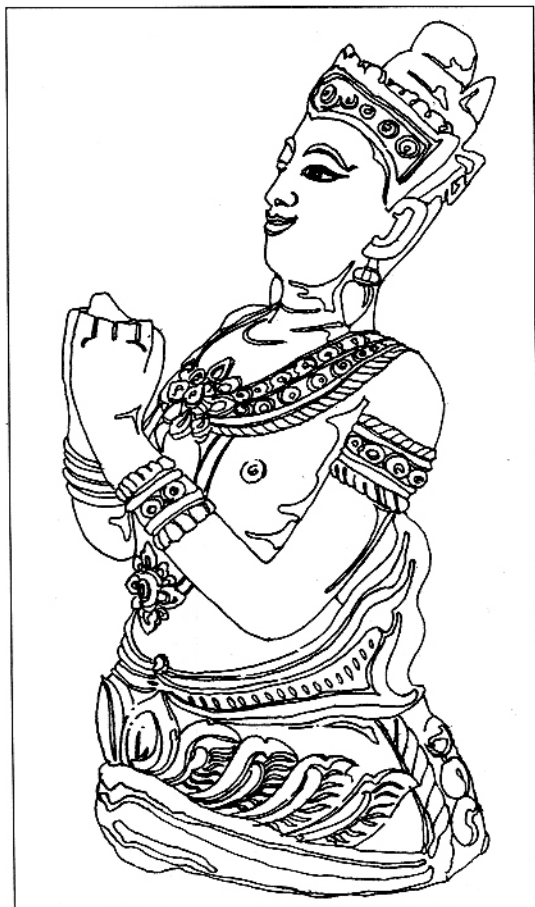
ศิลปะอีกอย่างหนึ่งก็คือการทำเครื่องสังคโลก *สังคโลก* ก็คือถ้วยชาม ในสมัยสุโขทัยที่เคลือบสีเขียวแบบหยกที่เรียกกันว่า *เขียวไขกั* การทำเครื่องสังคโลกนี้มิใช่จะมีแต่ถ้วย ชาม เท่านั้น มีทั้งหม้อ ไห เครื่องประดับ สถาปัตยกรรม และกระเบื้องเคลือบ ฯลฯ เครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยนี้โดยเฉพาะที่เมืองสุโขทัยเรียกว่า *เตาทุงเรียง* อยู่นอกเมืองสุโขทัยบริเวณริมแม่น้ำโจน ส่วนที่เมืองศรีสัชนาลัยบริเวณแม่น้ำยมเรียกว่า *เตาทุงเรียงเกาะน้อย* และ *เตาทุงเรียงป่ายาง*

ในสมัยสุโขทัยมีการปกครองแบบพญามหานคร แบ่งเป็นเมืองหลวง และเมืองลูกหลวง มีเมืองสุโขทัยเป็นเมืองหลวง เมืองพิษณุโลก เมืองศรีสัชนาลัย และเมืองกำแพงเพชร เป็นเมืองลูกหลวง มีการสร้างถนนจากเมืองหลวงพุ่งตรงมาสู่เมืองลูกหลวง ถนนปูด้วยศิลาแลง ซึ่งเรียกกันว่า *ถนนพระร่วง*

อาณาจักรสุโขทัยสิ้นสุดเมื่ออาณาจักรทางตอนใต้ คือราชอาณาจักรศรีอยุธยาเริ่มก่อตัวเป็นปึกแผ่นขึ้น ซึ่งที่สุดแล้วก็ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของราชอาณาจักรศรีอยุธยาในเวลาต่อมา

๑๑๘.

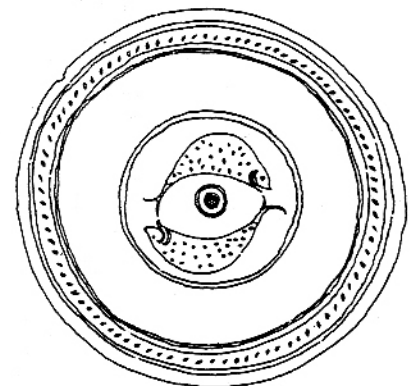

๑๑๙.

๑๑๘. ลายบัวสลักบนหินชนวนสีเขียวแบบสุโขทัย

๑๑๙. รูปปั้นเทพนมสังคโลก พุทธศตวรรษที่ ๒๐ ระดับอาคาร

๑๒๐. จานสังคโลกเตาสันกำแพง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ลายปลาคู่

๑๒๐.

๑๒๑. ปูนปั้นเทพนมประดับปราสาทลิ้มมะเฟือง
วัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี ศิลปกรรม
แบบอุทอง

